

Kitabiyat/Book Review

Dolabnâme

Nihat Öztoprak, Türkan Alvan. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2022. 222 s., ISBN: 978-625-8375-05-3.

GÜLŞAH TAŞKIN

Boğaziçi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Boğaziçi University, Faculty of Arts and Sciences, The Department of Turkish Language and Literature

(gulsah.taskin@bogazici.edu.tr), ORCID: 0000-0001-7013-3413

Geliş Tarihi/Date of Arrival: 02.05.2024

Kabul Tarihi/Date of Acceptance: 01.06.2024

Taşkın, Gülşah. *Dolabnâme*, Nihat Öztoprak ve Türkan Alvan. *Ceride* 2, no.1 (Haziran/June 2024): sayfa/pp x-y
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12634382>

Prof. Dr. Nihat Öztoprak ve Doç. Dr. Türkan Alvan'ın ortak çalışmalarının ürünü olan ve 2022 yılında İdeal Kültür Yayıncılık'tan çıkan bu çalışma, Sultan II. Bayezid (1481-1512) ve Yavuz Sultan Selim (1512-1520) devri şairlerinden Fakîrî'nin (ö. 1526?) *Dolabnâme* adlı alegorik mesnevisini araştırmacıların dikkatine sunuyor. Bu çalışmayla, tespit edilebilen tek nüshası Macaristan Bilimler Akademisi Kütüphanesi Oryantal Yazmalar (*Oriental Manuscripts in the Library of the Hungarian Academic of Sciences*) bölümünde bulunan ve kütüphanenin katalog kayıtlarındaki bir yanlışlık nedeniyle şimdiye kadar La'î mahlaslı başka bir şaire ait olduğu düşünülen *Dolabnâme*'nin aslında Fakîrî'ye ait olduğu ortaya çıkarılıyor.¹ Şairin *Dolabnâme*'sinin gün ışığına çıkmasıyla birlikte, kaynaklarda hakkında pek fazla bil-

1 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme* (İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2022), 111-12.

gi bulunmayan ve çoğunlukla aynı mahlası kullanan başka şairlerle karıştırılan *Dolabnâme* müellifi Fakîrî'nin hayat hikâyesinin karanlıkta kalmış bazı yönleri de aydınlığa kavuşuyor.

Dolabnâme'nin önsözünde, eski edebiyat alanında uzmanlaşmış kimi araştırmacılar tarafından son yıllarda sıkça dile getirilen tartışmalardan birine değinilerek konuya giriş yapılıyor. Öztoprak ve Alvan, Osmanlı edebiyatı sahasında çalışılacak metin veya konu kalmadığını savunan araştırmacılara karşı çıkararak aslında çok iyi bildiğimizi sandığımız Osmanlı edebiyatına dair çok az bilgiye sahip olduğumuza dikkat çekiyorlar. Her geçen gün bu sahaya dair kalıplaşmış algı ve bilgilerimizi sorgulatacak öncü çalışmalar yapıldığını belirten Öztoprak ve Alvan, bu çalışmaların Osmanlı edebiyat tarihini yeniden yazmaya olanak sağlayacak veriler ortaya koyduğunu vurguluyorlar. Bu girişten yola çıkıldığında, yazarların *Dolabnâme*'yi hazırlarken belirledikleri en temel hedeflerden birinin Osmanlı edebiyatı sahasında yapılacak ileriki çalışmalara yeni veriler sağlayarak alana katkıda bulunmak olduğu anlaşılıyor.

Çalışma üç argüman çevresinde şekilleniyor. Öztoprak ve Alvan'ın temel argümanı dolabnâmelerin edebî bir tür olduğu yönünde. Şimdiye kadar yapılan tanımların yeterince kapsayıcı olmadığını vurgulayan yazarlar dolabnâme tanımının güncellenmesi gerektiğini de öne sürüyorlar. Dolabnâmelerin sadece tekke şiiri sınırları içerisinde değerlendirilemeyeceği, bu manzumelerin tekke şiiri, halk edebiyatı ve klasik edebiyatı birbirine bağlayan müşterek bir ürün olduğu çalışmanın bir diğer iddiası olarak karşımıza çıkıyor.

Yukarıda sayılan amaç ve argümanlar doğrultusunda *Dolabnâme* "Klasik Türk Edebiyatında Dolabnâme", "Fakîrî'nin Hayatı, Eserleri ve Edebî Şahsiyeti", "Fakîrî'nin Dolabnâmesinin İncelenmesi" ve "Dolabnâme Metni" olmak üzere dört ana bölümden oluşuyor. Kitabın son kısmında *Dolabnâme* metninin tıpkıbasımına ve bir sözlükle dizine de yer veriliyor.

Çalışmanın "Klasik Türk Edebiyatında Dolabnâme" adlı ilk bölümünde öncelikle su dolaplarının yapısal özellikleri, işlevleri ve dolaplar için farklı bölgelerde kullanılan sâkiya, dölâb, nâ'ûra vb. kelime ve semboller hakkında bilgi verilerek bu kelimelerin kullanımındaki benzerlik ve farklılıklar açıklanıyor.² Bölüm ilerledikçe su dolaplarının farklı kültür ve coğrafyalarda, en azından şimdilik tespit edilebildiği kadarıyla, beşinci yüzyıl gibi er-

2 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 9-10.

ken tarihlerden itibaren halkın gündelik yaşamının önemli bir parçası olduğu çeşitli örneklerle anlatılıyor.³ Bunun doğal bir sonucu olarak da su dolaplarının yüzyıllar boyunca minyatürlerde, seyahatnâmelerde ve özellikle şiirde kendisine yer bulduğunu anlıyoruz. Bu bölümde özellikle “Medinetü’n-Nevâ’ir (Su dolabı şehri)” adıyla meşhur olan Hama şehrindeki Âsî Nehri’nin üzerine kurulan su dolaplarının en büyüğü olarak bilinen Dolab-ı Muhammedî’ye geniş yer veriliyor.⁴ Öztoprak ve Alvan’ın edebiyatımızdaki dolabnâmelerin kaynağı olarak niteledikleri⁵ Dolab-ı Muhammedî’nin tarihçesi çeşitli efsane ve menkıbeler arayıcılığıyla okuyucuya aktarılıyor. Yazarların tespitine göre edebiyatımızda Dolab-ı Muhammedî ismini ilk kez Kaygusuz Abdal (ö. 1444?) kullanıyor ve Şeyh Gâlib’in (ö. 1799) *Hüsn ü Aşk*’ına kadar geçen süre zarfında Dolab-ı Muhammedî özellikle menâsiknâme, menâzılânâme, seyahatnâme türü eserlerde ve şiirde kendine yer buluyor.⁶ Verdikleri bilgilerle yazarlar bu ana bölümde öncelikle, su üzerinde dönerken çıkardıkları sesler nedeniyle acı çekip inleyen âşık tipiyle ilişkilendirilen su dolaplarının ve Dolab-ı Muhammedî’nin “hakikat-ı Muhammediye’yi temsilen inleyen âşık[k]”ı sembolize eden bir mazmuna dönüşme serüvenini aktarıyor.⁷

Aynı bölümün ikinci alt başlığı olan “Dolabnâme Türü ve Özellikleri” kısmı, adından da anlaşılacağı üzere dolabnâmelerin edebî bir tür olup olmadığına dair tartışmalara, yani çalışmanın temel iddiasının ortaya konmasına ayrılıyor. Tür tartışmalarının hâlen devam ettiğini belirten Öztoprak ve Alvan, edebî türlere dair mevcut çalışmaların yeterli olmadığını ve bu konuda daha kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulduğunu vurgulayarak tartışmaya giriş yapıyorlar. Hâlihazırda geçerli kabul edilen edebî tür tanımlarının türler arasına keskin ve yapay sınırlar yerleştirdiğini, bu keskin sınırların farklı ve/veya benzer türler arasındaki geçişkenliği ve iletişimi kavramayı neredeyse imkânsız hâle getirdiğini söyleyen yazarlar; bu sınırların türlerin tarihselliğinin, metin-yazar-toplum ve gelenek gibi birbirinden ayrı düşünülmemeyecek ilişkilerin ve edebî metinlerin gerçek değer ve işlevlerinin anlaşılmasının önünde ciddi bir engel teşkil ettiğini, bu engeli ortadan kaldırmak

3 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 10-12.

4 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 11-17.

5 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 17.

6 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 15-17.

7 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 17.

için edebî tür kavramının farklı bakış açılarıyla yeniden düşünülmesi gerektiğini vurguluyorlar.⁸ Edebî tür tartışmalarına çok kısaca değinildikten sonra, Osmanlı edebiyatı özelinde, bir eserin edebî tür olarak tanımlanabilmesi için hangi ölçütlerin belirleyici olması gerektiği kısa açıklamalarla birlikte maddeler hâlinde sıralanıyor. Türü etkileyen belli başlı kaynakların varlığı; konu, içerik, biçim ve üslup ortaklığı, metinlerarasılık ve müstakil örneklerin bulunması gibi belli başlı özellikler bir eseri edebî tür olarak adlandırılıp adlandırılmayacağına karar vermede kullanılacak temel ölçütler olarak belirleniyor.⁹ Daha sonra dolabnâmeler bu ölçütlere uygunluk bakımından değerlendirilerek dolabnâmenin edebî bir tür olduğu iddia ediliyor ve dolabnâme türünün yazarların tespit ettikleri belirleyici özellikleri ortaya konuyor.¹⁰ Belirlenen özelliklerden yola çıkılarak bu bölümde dikkat çekilen bir başka nokta ise türlerarasılık. Dolabnâmelerin diğer edebî türlerle yakın ilişkiler içinde bulunduğunu belirten Öztoprak ve Alvan'a göre en genel anlamda şair ile su dolabının söyleşmelerine dayanan dolabnâmeler, içerdikleri nasihatler nedeniyle nasihatnâme, kimi dolabnâmelerin şairlerin hayatlarındaki bazı olayların temsili anlatımına yer vermesi nedeniyle sergüzeştname türünden de izler taşıyor.¹¹

Aynı bölümün devamında tür tartışmalarıyla da bağlantılı olarak çalışmanın bir diğer iddiasının daha dile getirildiğini görüyoruz. Öztoprak ve Alvan dolabnâmenin "Allah aşkının terennümünü ifade eden sorulu cevaplı manzume"¹² şeklinde kabuledile gelen yerleşik tanımının çok genel olduğunu ve bu tanımın var olan yeni bilgiler ışığında geliştirilmesi gerektiğini öne sürüyorlar. Öncelikle "Şairin şiirinde söyleştiği su dolabı dışında başka bir varlık ise böyle şiirlere dolabnâme denilebilir mi?"¹³ sorusundan hareket eden yazarlar, şairlerin tanbur, ney, rebâb vb. başka varlıklarla söyleştikleri, dolabnâmelerle benzer özellikler taşıyan ama edebî bir tür olarak adlandırılmak için belirlenen ölçütleri tamamen sağlamayan bu tip şiirlerin "dolabnâme tarzı şiirler" olarak kabul edilmesi gerektiğini savunuyorlar.¹⁴ Bu tespitin ardından yazarlar, edebiyatımıza özgü bir tür olduğunu

8 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 17-18.

9 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 18-19.

10 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 22-27.

11 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 26.

12 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 19.

13 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 20.

14 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 20.

belirttikleri dolabnâmeye “Klasik Türk edebiyatında XIV. yüzyılın sonlarından itibaren ortaya çıkan; insanın var oluş sırrını, Allah aşkını, kadere teslimiyeti[ni], su dolabı alegorisi (temsili istiare) üzerinden soru cevap yoluyla ve tahkiyevî üslupla anlatan şiirlere dolabnâme denir.” şeklinde yeni bir tanım önerisi sunuyorlar.¹⁵ Bu tanım önerisinin ardından çalışmanın diğer bir argümanına geçiş yapılıyor. Dolabnâmelerin şimdiye kadar sadece tekke şiiri çerçevesinde ele alınmasına karşı çıkan Öztoprak ve Alvan, dolabnâme örneklerinin âşık edebiyatında da klasik şiirde de görüldüğünü söyleyerek bu durumu tekke şiiri, âşık edebiyatı ve klasik şiirin birbirlerinden tamamen kopuk ilerleyen kollar olmadığına, tam tersine birbirleriyle etkileşim içinde olduklarına dair kanıtlardan biri olarak değerlendiriyorlar.¹⁶ İlk ana bölümün “Dolabnâme Yazan Şairler” adlı son alt başlığında ise şimdilik elimizdeki tek müstakil örnek olan ve çalışmanın konusunu oluşturan Fakîrî'nin *Dolabnâme*'sine geçmeden önce Kaygusuz Abdal (ö. 1444?), Âşık Yûnus (ö. 1438?), Hayâl-i Gülşenî (ö. 1570) ve Gâzî Giray Han'ın (Gazâyî) (ö. 1607) kaleme aldıkları müstakil olmayan dolabnâme örnekleri kronolojik bir sıra ile okuyucuların dikkatine sunuluyor.

Çalışmanın “Fakîrî'nin Hayatı, Eserleri ve Edebî Şahsiyeti” başlığını taşıyan ikinci bölümünde, hayatı hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olmadığımız ve aynı mahlası kullanan diğer şairlerle karıştırılagelen *Dolabnâme* müellifi Fakîrî'nin kimliğine ve hayat hikâyesine dair bilgiler ortaya konuyor. Öztoprak ve Alvan bu bölümde Fakîrî mahlasını kullanan iki şairin hayat ve eserlerine dair tezkirelerde kaydedilen bilgileri, belli başlı nazire mecmualarında yer alan Fakîrî mahlaslı şiirleri, kimi şairler arasındaki mektuplaşmalarındaki ipuçlarını, Evliya Çelebi (ö. 1684?) seyahatnâmesindeki bilgileri, inâmât ve tahrir defterlerindeki kayıtları ve son olarak *Dolabnâme*'de şairin kendisine dair anlattıklarını değerlendirerek *Dolabnâme* müellifi Fakîrî'nin kimliğini tespit etmeye çalışıyorlar. Bahsedilen kaynaklarda verilen bilgilerin karşılaştırılması sonucunda yazarlar birisi Sultan II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim dönemlerinde, diğeri ise Kanunî Sultan Süleyman (s. 1520-1566) devrinde yaşamış ve Fakîrî mahlasını kullanmış iki şair olduğu ve kaynaklarda bu iki şairin karıştırıldığı sonucuna varıyorlar.¹⁷ Yazarlar, kaynaklarda Fakîrî maddelerinde adı geçen eserlerden *Risâle-i Ta'rîfât*, *Letâ'if* ve

15 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 22.

16 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 26-27.

17 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 52.

İstanbul Şehrengizi'nin Kanunî Sultan Süleyman devri şairi Fakîrî'ye, *Dolabnâme*'nin ise Sultan II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim döneminde yaşayan Fakîrî'ye ait olduğunu tespit ediyorlar. Aynı zamanda Edirneli Nazmî'nin derlediği (ö. 1559'dan sonra) *Mecmau'n-Nezâir* ve Pervâne b. Abdullah'ın (ö. 1560-61?) derlediği *Pervâne Bey Mecmuası*'ndaki Fakîrî mahlaslı şiirlerin de *Dolabnâme* müellifine ait olduğunu tespit eden yazarlar, kaynaklarda adı geçen *Ashâb-ı Kehf* adlı eserin de dil ve içerik özellikleri bakımından *Dolabnâme* müellifinin kaleminden çıkmış olabileceğini öne sürüyorlar.¹⁸

Dolabnâme müellifi Fakîrî'nin kimliğine dair verilerin değerlendirildiği ikinci bölümün devamında yazarların, Fakîrî'nin Cem Sultan (ö. 1495) ve Sultan II. Bayezid ile ilişkisine dair kimi tespitlere yer verdiğini görüyoruz. Bu kısımlarda Fakîrî'nin *Dolabnâme*'sini Sultan II. Bayezid'e sunma amacıyla kaleme almış olması, eserde Cem Sultan'ın adının açıkça zikredilmesi, edebiyatımızda Cem Sultan ile özdeşleştirilen bazı sembol ve kullanımlara yer verilmesi, Fakîrî'nin yaşadığı şehirler gibi noktalardan yola çıkılarak şairin II. Bayezid ve Cem Sultan ile nasıl bir ilişkisi olduğuna yönelik tahminler yürütülüyor.¹⁹ Yazarlar, *Dolabnâme*'de Cem Sultan'ın başına gelenlerin temsili olarak anlatıldığını, Fakîrî'nin Cem Sultan'ın meclislerinde şahsen bulunması olanaksız olsa da bu meclislerde bulunmuş, Cem Sultan'dan himaye görmüş şairlerle, özellikle de Cem şairleriyle bağlantı içinde bulunduğunu dile getiriyorlar.²⁰ Bölümde okuyucunun bir fikir edinebilmesi için Fakîrî'nin Sultan II. Bayezid ve Cem Sultan'ın şiirlerine yazdığı bazı nazirelere de yer veriliyor. İkinci bölüm Fakîrî'nin edebî şahsiyetine dair tespitlerin yer aldığı "Edebî Şahsiyeti" alt başlığı ile sonlandırılıyor. Bu başlık altında yazarlar, bölümün başında Fakîrî'ye ait olduğunu belirledikleri eserlerden ve nazire mecmualarındaki şiirlerden yola çıkarak şiirlerinde başta Ahmed Paşa (ö. 1496-97) ve Necâtî (ö. 1509) olmak üzere döneminin üstat şairlerinin etkileri görülen Fakîrî'nin sade bir dil kullandığını, çoğunlukla âşıkâne şiirler kaleme aldığını belirtiyorlar.²¹

Çalışmanın üçüncü bölümü "Fakîrî'nin *Dolabnâmesinin* İncelenmesi" başlığını taşıyor. Bu bölümde *Dolabnâme* biçim, içerik, dil ve anlatım özellikleri bakımından incelemeye tâbi tutuluyor. Mesnevi nazım biçimiyle kale-

18 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 52-53.

19 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 54-56.

20 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 55.

21 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 59-61.

me alınan ve yazarların “öğretici mesneviler” grubuna dâhil ettikleri *Dolabnâme* 797 beyitten oluşuyor.²² Eserde bazı aruz ve kafiye kusurlarına rastlandığını, fakat bunların eserin geneline yayılmadığını belirten yazarlar, Fakîrî'nin aruz ve kafiye konusunda başarılı bir şair olduğunu düşünüyorlar.²³ *Dolabnâme* dil özellikleri açısından Eski Anadolu Türkçesi ve Klasik Osmanlı Türkçesi arasında bir köprü olarak nitelendiriliyor.²⁴ *Dolabnâme*'nin içerik özelliklerinin incelendiği kısımda eserin iki meclis hâlinde düzenlenmiş olmasından yola çıkılarak eserin meclislerde okunmak ve dinlenmek üzere yazılmış olabileceğine dikkat çekiliyor.²⁵ Bu değerlendirmelerin ardından, eserin bölümleri ve bu bölümlerde işlenen konular hakkında bilgi veriliyor. Bölümün alt başlıklarından biri olan “Cem Sultan, İnsanoğlu ve Su Dolabı” başlığında *Dolabnâme*'nin Cem Sultan'ın bir önceki bölümde dile getirilen yaşam öyküsüyle ilişkisi ele alınıyor. Yazarlar *Dolabnâme*'yi su dolabının hikâyesiyle Cem Sultan'ın hikâyesinin özdeşleştirilmesi dışında başka göndermeleri de olan çok katmanlı bir metin olarak tanımlıyor.²⁶ Buna göre *Dolabnâme*, su dolabı temsili yoluyla bir yandan Cem Sultan'ın hikâyesiyle Fakîrî'nin sergüzeştini birbirine bağlıyor, bir yandan da insanoğlunun elest bezminden yeryüzündeki gurbet hayatına savrulması ve tekrar elest bezmine dönme arzusuyla çıktığı yolculuk ile nefis mücadelesi arasında ilişki kuruyor.²⁷ Eserin katmanlarıyla ilgili tespitleri, türünün tek müstakil örneği ve alegorik bir eser olarak tanıtılan *Dolabnâme*'nin alegorik eserlerin üslup özellikleri ve tahkiyevî yönünün modern anlatım teknikleri bağlamında çok kısaca değerlendirilmesi izliyor.²⁸ Bölümün sonunda eserin konu başlıklarına göre düzenlenmiş oldukça geniş bir özeti de veriliyor.

Çalışmanın *Dolabnâme* metnine ayrılan dördüncü ve son bölümü nüsha tavsifi ile başlıyor. Şimdilik tespit edilebilen tek nüsha olması nedeniyle, 14 Aralık 1498 tarihinde tamamlanan²⁹ *Dolabnâme* mesnevisinin bahsi geçen nüshasının müellif hattı olma ihtimali üzerinde duruluyor.³⁰ Metni kurarken takip edilen yönteme dair açıklamaları ve çalışmada kullanılan transkripsiy-

22 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 67.

23 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 69.

24 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 81.

25 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 73.

26 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 92.

27 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 92.

28 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 89-94.

29 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 111.

30 Nihat Öztoprak, Türkan Alvan, *Dolabnâme*, 112.

yon alfabetini içeren tabloyu kaynakça bölümü takip ediyor. Bunların hemen ardından karekod okutma uygulamasıyla nüshanın tıpkıbasımı ve nihayetinde Fakîrî'nin *Dolabnâme*'sinin transkripsiyonlu metni okuyucuyla buluşturuluyor.

Öztoprak ve Alvan tarafından hazırlanan bu çalışmanın ilk bölümünde su dolapları ve özellikle Dolab-ı Muhammedî'nin gündelik hayattaki yeri ve tarihçesi hakkında verilen bilgiler, su dolabı temsiline edebî metinlerde neden ve nasıl kullanıldığına dair bir çerçeve sunması ve okuyucuyu bu konuda daha ayrıntılı okuma ve araştırmalar yapmaya teşvik etmesi bakımından çok kıymetli. Bölümde anlatılanların kimi minyatür ve fotoğraflarla desteklenmesi de su dolaplarına aşina olmayan okuyucuların gözünde somut birer imaj oluşmasına yardımcı oluyor. Çalışmada Fakîrî'nin müstakil *Dolabnâme*'sinin incelemesine geçmeden önce, müstakil olmayan dolabnâme örneklerinin topluca verilmesi, okuyucuya bu metinlerle baş başa kalarak karşılaştırmalı bir okuma yapma ve aralarındaki benzerlik ya da farklılıkları kendi gözüyle görme, bunlar üzerinde düşünme imkânı sağlıyor. Bu çalışma, hakkında sınırlı bilgiye sahip olduğumuz Fakîrî'ye dair yeni bilgilerin ortaya çıkarılması bakımında da Osmanlı edebiyat tarihi üzerine yapılacak çalışmalara katkıda bulunuyor. Kitabın sonuna eser ve şahıs adlarından oluşan bir dizinin yanı sıra kelime bazında arama yapmaya imkân veren bir sözlük eklenmiş olması, bazı kelimelerin *Dolabnâme* içinde kullanılan anlamlarını topluca görmek isteyen araştırmacılar için büyük kolaylık sağlıyor. Kitapta *Dolabnâme* nüshasının tıpkıbasımının karekod okutma uygulamasıyla dijital ortamda erişime açılması, biz araştırmacılara *Dolabnâme* nüshasını pdf formatında telefon ya da bilgisayarlarımıza indirip inceleme olanağı sunuyor.

Son olarak, *Dolabnâme* ile ilgili eleştiriden ziyade öneri mahiyetinde değerlendirilebilecek birkaç noktaya da değinmek gerekiyor. Edebî tür tartışmalarının hâlen devam ettiğini, araştırmacıların tür kavramına farklı yaklaşımlar geliştirdiğini ve bu konuda henüz bir uzlaşmaya varamadıklarını biliyoruz. Bu nedenle, özellikle çalışmanın temel argümanlarının ortaya konduğu ve tartışmaya açıldığı ikinci bölümde yazarların süregelen tartışmaları nasıl değerlendirdiğini, sorunlu buldukları noktaları ve bunlara nasıl yaklaşılması gerektiğine dair fikir ve/veya çözüm önerilerini daha detaylı ele almaları okuyucunun aklındaki kimi soru işaretlerinin giderilmesine ve yazarların dolabnâmelerin edebî tür olduğuna yönelik iddiasını çok daha güçlü bir şe-

kilde geliştirip desteklemesine yardımcı olabilir. Bunun yanı sıra yazarların çalışma boyunca dolabnâmenin edebiyatımıza özgü bir tür olduğunu vurguladıklarını görüyoruz. Yazarların bu düşünceyi oluşturan sebepleri çok kısaca da olsa ortaya koyup değerlendirmesi gene çalışmanın iddiasını kuvvetlendirmeye katkı sağlayabilir. Çalışmanın en dikkat çekici yönlerinden biri de edebî bir tür olarak tanımlanan dolabnâmenin nasihatnâme, sergüzeşt-nâme vb. diğer edebî türlerle yakın ilişki içinde olduğuna dair tespitleri barındırması. Bu tespitlerin türlerarasılık bağlamında, belki de ayrı bir başlık altında, ayrıntılı olarak tartışmaya açılması çalışmanın argümanlarını güçlendirmenin yanı sıra başka edebî türler üzerine yapılan ya da ileride yapılacak çalışmalara eşsiz veriler de sağlayabilir. Elbette bu tip tartışmaların tek bir çalışmanın sınırlarını aşacağı âşikar. Bu noktada, kısa bir araştırma yaptığımızda *Dolabnâme*'nin yazarlarından Türkan Alvan'ın dolabnâmeler üzerine, bu çalışmada referans olarak kullanılan ve kullanılmayan, başka çalışmalarının da olduğunu öğreniyoruz. Bu nedenle, bu kitabı dolabnâmeler üzerine devam eden kapsamlı bir projenin bir ayağı olarak değerlendirmek gerekiyor. İleride yeni dolabnâme metinleri gün ışığına çıktıkça, yeni veriler elde edildikçe bu çalışmada dile getirilen tür tartışmalarının devamı gelecek ve bu tartışmalar daha ileri bir noktaya taşınacak gibi görünüyor.

Sonuç olarak, Fakîrî'nin *Dolabnâme*'sinin ortaya çıkarılması Osmanlı edebî metin külliyyatının tamamlanması yolunda alanımıza katkı sunuyor. Öte yandan, Fakîrî'nin *Dolabnâme*'si özellikle şairin hayatta olduğu on beşinci yüzyıl sonu ile on altıncı yüzyıl başlarında meclislerde okunan metinler, Cem Sultan'ın başından geçenlerin edebî metinlere yansımaları, türlerarasılık ve benzeri birçok konu üzerine yapılacak araştırmalara katkıda bulunacak metinler arasında yer alıyor. Bütün bu özellikleriyle *Dolabnâme* biz araştırmacıların ilgisini bekliyor.